

Налапко Світлана. Візуальна арт-технологія як засіб розвитку креативності на уроках іноземної мови / Світлана Налапко // Креативність особистості як фактор інноваційного розвитку суспільства : збірн. наук. праць / за ред. доц. В.В. Павленко. – Житомир : ФО-П Левковець Н.М., 2018. – С. 109-115.

Налапко Світлана,

студентка 31 групи ННІ іноземної філології.

Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент В.В. Павленко

Візуальна арт-технологія як засіб розвитку креативності на уроках іноземної мови

Поняття «креативність» трактується в сучасній психолого-педагогічній науці по-різному. Так, дослідники розглядають креативність як *загальну здатність до творчості* (Л. Байтімерова, К. Батовріна, Л. Виготський, В. Дружинін, Л. Єрмолаєва-Томіна, Л. Пузеп, С. Сисоєва, О. Ярошинська, К. Kornilowicz, S. Poprek, W. Limont, J. Kaufman, A. Tokarz); *властивість особистості* (Є. Гергель, Дж. Гілфорд, Е. Неґкі, Е. Торренс); *здатність особистості виходити за межі заданої ситуації, створювати оригінальні цінності* (Ф. Баррон, Д. Богоявленська, С. Медник, В. Моляко, В. Сластьонін, І. Шахіна); *процес прояву власної індивідуальності* (О. Войтенко, О. Яковлева, К. Szmidt); *обов'язкову характеристику представника педагогічної професії* (О. Антонова, І. Гриненко, О. Дунаєва, О. Куцевол, А. Морозов, І. Подорожна, С. Сисоєва, В. Фрицюк А. Шадріна) [6].

Розвиток креативності сприяє вирішенню таких завдань: навчити швидко та ефективно вирішувати нестандартні ситуації, розвинути оригінальність мислення, навчити аналізу проблемної ситуації з різних сторін, розвинути ті властивості мислення, які потрібні для подальшої життєдіяльності та адаптації в навколишньому середовищі. Проблеми розвитку креативності школярів досліджували такі вчені, як Л. Виготський, В. Богоявленська, А. Макаренко, В. Сухомлинський, С. Шацький. Арт-

технологія – це навчання інтелектуальної діяльності засобами художньої творчості. Суть візуальних арт-технологій полягає в тому, що художні образи можуть допомогти людині зрозуміти саму себе і завдяки творчому самовираженню покращити своє життя, додати в нього барв. Використання арт-технологій уможливорює розширення та поглиблення рівня пізнавальної активності, сприяє прагненню до поглибленого вивчення матеріалу, розвитку творчих здібностей, підвищуючи таким чином якість навчального процесу. Багато вчених приділяли увагу дослідженню арт-технологій: Т. Казакова, Т. Комарова, Л. Лебедева, К. Ушинський [5].

Потенціал використання арт-технологій на уроках іноземної мови з метою розвитку креативності пов'язаний із комплексним характером змісту навчання іноземної мови і результатами навчання, яких планується досягти. Згідно з Державним стандартом, загальної середньої освіти особистісні результати засвоєння мінімуму змісту загальноосвітніх програм повинні забезпечувати поміж іншим формування комунікативної компетентності в спілкуванні та співробітництві з однолітками, дітьми молодшого та старшого віку, дорослими в процесі навчальної, суспільно-корисної та творчої діяльності, розвиток естетичної свідомості через засвоєння художньої спадщини України та світу. Досягнення цих цілей передбачає розвиток креативного мислення. Найчастіше вчені звертаються до проблеми застосування на уроці іноземної мови такого виду арт-технології, як драматизація. Їй присвячені роботи І. Ібсена, Ю. Кропової, А. Кузьменкова, О. Коваленко. Візуальна арт-технологія розглядається найчастіше в комплексі з іншими видами, зокрема в дослідженнях О. Єсаулової. Отже, проблема розвитку креативності школярів засобами візуальної арт-технології на уроках іноземної мови актуальна.

Форми та засоби візуальної арт-технології різноманітні. Це дає можливість використовувати їх на різних етапах уроку: актуалізація опорних знань, формування нових знань, застосування та закріплення знань, домашнє завдання [7, с. 614]. До візуальної арт-технології, перш за все, належать

застосування ілюстративного матеріалу, засобів наочності (картинки, таблиці, слайди, карикатури, колажі, діаграми, ляльки, маски) [3].

Техніка колажування – це найбільш поширений різновид арт-технологій. Її застосування допомагає учням при виявленні креативності подолати боязкість, викликану уявною чи реальною відсутністю художнього дару та творчих навичок. Колаж (від французького collage – наклеювання) – технічний прийом, комбінування на обраній основі різних за фактурою та забарвленням матеріалів; колажем також називають художній об'єкт, виконаний у цій техніці. Колаж застосовують переважно там, де він сприяє посиленню емоційної гостроти від сприйняття твору, створює ефект несподіванки від поєднання неоднорідних елементів. Колаж – прийом, використання якого дозволяє із різноманітних частинок предметів, що несуть цілком конкретне смислове навантаження, створити нове зображення, наділене іншим сенсом, тобто по суті це поетична метафора, тільки не словесна, а образотворча. Колаж – це графічне ціле, витворене, змонтоване в композицію із різнорідних частин. У порівнянні з традиційним малюнком колаж надає своєму автору велику свободу у виконанні. Так, наклеєні картинки можуть виступати за краї основи, перекривати один одного, складатися гармошкою. Не обов'язково використовувати ножиці – картинку можна відривати руками для створення належного ефекту. Головне в колажі – не акуратність (хоча її наявність чи відсутність може бути діагностичним критерієм), а широкий простір можливостей для самовираження думок, нових ідей щодо теми [4, с. 119–126].

Візуальна арт-технологія володіє великим адаптивним потенціалом, який дозволяє використовувати її прийоми в поєднанні з іншими арт-технологіями. Наприклад, такий прийом як *ілюстрування* може використовуватися і в музичній арт-технології, і в драматехнології, і в нарративній арт-технології. Розглянемо дві останні технології, які часто об'єднують терміном казкотерапія.

Казкотерапія – напрям арт-терапії, що застосовується у вихованні, освіті, на тренінгах та як психотерапевтичний інструмент. У різних контекстах цей термін набуває інших відтінків значень. Широта застосування такої терапії пов'язана з тим, що зміст казки сприймається на свідомому та підсвідомому рівнях. Використання казок на уроках іноземної мови спрямоване на оптимізацію навчальної діяльності дітей. Воно сприяє ненав'язливому формуванню лінгвістичної компетенції учнів, які вивчають іноземну мову. Зміст текстів розширює активний словниковий запас учнів. Драматизація казок створює психологічно комфортний клімат на уроках іноземної мови. Казки розвантажують свідомість школярів, усувають негатив, створюють емоційно сприятливу комунікативну атмосферу на уроці, яка потрібна і вчителю, і учням. До того ж терапія казками – дієвий метод впливу на моральне виховання особистості [2].

Ілюстрування можна використовувати протягом усієї роботи з автентичною казкою. За його допомогою учні можуть знайомитися з героями, національними традиціями, робити узагальнення, вчитися передбачати події. За допомогою ілюстрування вчитель може розвивати безліч навичок і вмій школярів, учити переказувати зміст, розпізнавати емоційні стани героїв, зображених на ілюстраціях [1]. Завчання римованих текстів казок, їхнє ілюстрування, самодіяльне інсценування на шкільних святах – усе це сприяє формуванню комунікативної компетентності школярів та стимулює їхній інтерес до вивчення іноземної мови. Переосмислена в творчому ракурсі інформація не забувається, а потрапляє до активного багажу знань, стаючи набутиим, пережитим досвідом, а не сухою теорією. Такі креативні уроки іноземної мови сприяють не лише активному вдосконаленню знань учнів, а й підтримці постійного інтересу до подальшого навчання. Діти вчать користуватися мовою невимушено, у неформальній, позакласній обстановці – адже скутість стає перепоною для застосування навичок розмовної мови. Але ж іноземна мова вивчається саме для вільного використання цих навичок [4, с. 109].

У межах цього дослідження була розроблена серія прийомів візуальної арт-технології для розвитку креативного мислення учнів на уроках німецької мови на матеріалі НМК «Німецька мова. Вивчати німецьку – круто 5» («Deutsch lernen ist super 5») (автори С. Сотникова, Г. Гоголева) для 5 класу та «Німецька мова. Вивчати німецьку – круто 4» («Deutsch lernen ist super 4») (автори С. Сотникова, Г. Гоголева) для 4 класу. Прийоми розділені на *три групи*:

- «Warm-up-Übungen» – прийоми, які можна використовувати на початку уроку для залучення учнів у процес навчання;
- вправи, які безпосередньо пов'язані з темами підручника;
- вправи для самостійного виконання як частина домашнього завдання.

Warm-up-Übungen

1. Друдли (англійською – doodles) – це цікавий винахід американського автора-гумориста Роджера Прайса та креативного продюсера Леонарда Стерна, який вони запропонували в 1950-х роках. У назві doodle комбінуються три слова «doodle» (каракулі), «drawing» (малюнок) і «riddle» (загадка). Сутність винаходу полягає в тому, що вам пропонується описати зображення, яке має множинні значення. Зображення друдла – це щось ніби каракулі, схожі на ті, що їх зазвичай машинально малює школяр чи студент під час уроку чи лекції. Проте в doodle автори вже з самого початку закладають варіативність їх значення. Спочатку друдли носили виключно розважальний характер, а публікували їх в основному в газетах та журналах для підвищення інтересу читача до видання. Адаже, мабуть, у кожної людини часом виникає бажання розгадати просту та цікаву загадку. Та все ж поступово друдли розповсюдились і в інші сфери людської діяльності: у психологію і навіть в мистецтво [8]. Цей прийом можна застосовувати як якості мовленнєву розминку на початку уроку в 5 класі. Учні повинні іноземною мовою пропонувати варіанти інтерпретації друдлів.

2. Ще один прийом полягає ось у чому: один учень виходить до дошки і з заплющеними очима малює декілька ліній на ній. Наступний

школяр повинен домалювати так, щоб вийшло повноцінне зображення, якому він придумує назву іноземною мовою. Потім він стирає отриманий результат і з закритими очима малює сам. Наступна людина домальовує і т.д.

3. Учень отримує два випадкових слова: іменник та дієслово. Треба намалювати те, що вийшло.

4. Матеріал для тестування: тестовий бланк – аркуш, на якому зображено декілька однакових кіл. Протягом відведеного часу потрібно якнайбільшу кількість кіл перетворити в малюнки.

5. Протягом обмеженого часу (3 хв.) необхідно зробити якнайбільше малюнків, які складаються всього з двох ліній. Потім порахувати, у кого вийшло найбільше. Ich habe 3 Zeichnungen. Ich habe mehr. Ich habe 9. Ich habe weniger als 9. Ich habe 5.

Прийоми для НМК «Deutsch lernen ist super 4», «Deutsch lernen ist super»

1. «Каракулі». Учням треба взяти ручку, поставити в центр аркуша паперу, закрити очі, і довільно водити по аркушу неперервну лінію протягом 5 секунд, потім уважно подивитися, який образ видно і виділити з нього предмет побуту/тварину/рослину та ін. Потім вигадати намальованому предмету незвичайну назву. Ця вправа була проведена на уроці в 4 класі. НМК «Deutsch lernen ist super 4», сторінка 93.

2. Для проведення наступного прийому учням роздають геометричні фігури, які вони повинні перетворити в предмет побуту/тварину/рослину та ін. Цей прийом також був застосований на уроці в 5 класі. НМК «Deutsch lernen ist super 5», сторінка 28. «Arbeitet in Paaren, zeichnet ein Kleiderstück, gebt ihm eine Benennung und beschreibt es». (Роздатковий матеріал – аркуші з геометричними фігурами).

3. «Комікс про покупки». Учням пропонують закінчити комікс, тобто написати репліки. Як частину домашнього завдання учні отримують – скласти історію, яка описує та доповнює комікс. Прийом розрахований на учнів 5 класу. НМК «Deutsch lernen ist super 5», сторінка 37.

4. Кожен учень отримує по 7 випадкових слів, які йому так чи інакше потрібні, щоб одягнутися до друга на вечірку. Потім треба описати свій образ та дати йому назву. Цей прийом може бути використаний на останньому уроці з теми «Kleidung und Mode». НМК «Deutsch lernen ist super 5», сторінка 50.

5. У парах учні малюють одну картинку на двох. Малюють по черзі по одному предмету за раз, при цьому не спілкуються між собою. Коли картинка закінчена, кожен говорить про свою початкову ідею і як вона змінювалася в залежності від дій напарника.

Картинки про прийоми їжі: сніданок, обід, вечеря. Прийом підлаштований під рівень знань п'ятикласника. НМК «Deutsch lernen ist super 5», сторінки 53–55.

6. Матеріал для тестування: тестовий бланк – аркуш, де зображено декілька однакових хрестиків. Із кожного хрестика зробити предмет одягу. Прийом для 5 класу. НМК «Deutsch lernen ist super 5», сторінка 46.

7. Кожному учню видається заготовка незвичайної, дивної форми. Учні повинні придумати їй назву. Прийом розрахований на учнів 5 класу. НМК «Deutsch lernen ist super 5», сторінка 36.

Прийоми для домашнього завдання.

1. Потрібно намалювати заданий предмет, використовуючи лише завчасно видані геометричні фігури (коло, прямокутник, півколо, трикутник). Не обов'язково використовувати всі фігури, можна змінювати їхній розмір і використовувати кожен фігуру декілька раз. Після цього в класі перемішати картинку і відгадувати, що це за предмет. Прийом використовувався в 5 класі. НМК «Deutsch lernen ist super 5». Лексика на сторінках 28, 33.

2. Учні 5 класу пропонують удосконалити звичайні предмети одягу (блузка, спідниця, сорочка, плащ і т.д.). Намалювати свій ескіз та придумати йому нову назву. Підручник, сторінка 28.

3. Учні 5 класу діляться на пари. Кожна пара отримує одне «відділення магазину» на двох. Потрібно наповнити це відділення

незвичайним, ексцентричним товаром. Пізніше в класі кожен представляє свій товар, інші учні вирішують, у кого товар найбільш незвичайний. НМК «Deutsch lernen ist super», сторінка 36.

4. Кожному учню 5 класу необхідно вигадати 3 незвичайні продукти харчування, дати їм цікаву назву, пізніше на уроці представити та пояснити, що це. НМК «Deutsch lernen ist super 5», сторінка 63.

Перераховані прийоми позитивно впливають на формування навичок самостійної мисленнєвої діяльності у дітей та розвиток креативності. Використання візуальної арт-технології на уроках німецької мови дає різні ефекти: розвиває спонтанність і акцентує увагу, пам'ять, мислення; вдосконалює соціальні навички; підвищує самооцінку школярів. Крім того, використання візуальних арт-приймів дозволяє скорегувати та гармонізувати емоційний стан дітей, безпечно «виплеснути» негативні думки та відчуття, що сприяє «розрядці» психоемоційного фону на уроках.

Варто зауважити, що уроки проведені із застосуванням арт-технологій, викликають інтерес учнів. Такі уроки роблять вивчення іноземної мови цікавим, жвавим, креативним та різноманітним. Не менш важливим фактором є те, що арт-технології підходять для роботи з дітьми різними здібностями, у групах зі змішаним рівнем, оскільки вони дозволяють кожній дитині виконувати завдання відповідно до власного рівня та бути оціненою за свій внесок індивідуально.

Отже, застосування візуальної арт-технології в школі є ефективним для оптимізації навчання іноземної мови. Зазначений підхід допомагає учителеві мотивувати учнів молодших класів і в результаті підвищувати їхню успішність. Використання арт-технології на уроках іноземної мови включає рівень фантазії, уяви, інтуїції школярів, розвиває креативність мислення учнів і додатково спонукає дітей до самостійного вивчення іноземної мови.

Список використаних джерел

1. Кириллова А. И. Использование арт-технологий на уроках иностранного языка // Гуманитарные научные исследования. – 2014. – № 12.

– [Электронный ресурс] / А.И. Кириллова – Режим доступа : <http://human.snauka.ru/2013/12/5398>

2. Коблова А. М. Сказкотерапия как средство духовно-нравственного воспитания младших школьников. – [Электронный ресурс] / А. М. Коблова – Режим доступа : <http://nsportal.ru/nachalnaya-shkola/obshchepedagogicheskie-tehnologii/2012/07/06/skazkoterapiya-kak-sredstvo-dukhovno>

3. Копытин А. И. Арт-терапия / А. И. Копытин. – СПб. : Питер, 2001. – 421 с.

4. Копытин А. И. Теория и практика арт-терапии / А. И. Копытин. – СПб. : Питер, 2002. – 245 с.

5. Лебедева Л. Д. Практика арт-терапии: подходы, диагностика, система занятий / Л. Д. Лебедева. – СПб. : Речь, 2005. – 226 с.

6. Павленко В. В. Креативність: сутнісна характеристика поняття / В.В. Павленко // Креативна педагогіка: [наук.-метод. журнал] / академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки «Полісся». – Житомир, 2016. – Вип. 11. – 154 с.

7. Щукин А.Н. Лингводидактический энциклопедический словарь. – Москва : Астрель, 2007. – 747 с.

8. Друдлы. – [Электронный ресурс] – Режим доступа : https://4brain.ru/tvorcheskoe-myshlenie/_drudly.php